

Александрова О. Особливості уявлень дівчат студентського віку про шлюб. / Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка [гол. ред. С.Д. Максименко]. Том 11. Вип. 2. – Київ, ПП Лисенко М.М., 2013. – С. 27 - 35. **(Фахове видання, постанова Президії ВАК України № 1-05/5 від 01.07.2010 р.).**

УДК – 15.21.59

Александрова О.Г.

Херсонський державний університет, м.Херсон

ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕНЬ ДІВЧАТ СТУДЕНТСЬКОГО ВІКУ ПРО ШЛЮБ

У статті йде мова про особливості уявлень дівчат студентського віку про шлюб та особливості цих уявлень у залежності від особистісних характеристик.

Ключові слова: шлюб, шлюбний партнер, мотиви вступу до шлюбу.

В статье освещается вопрос о представлениях девушек студенческого возраста о браке и особенности этих представлений в зависимости от личностных качеств испытуемых.

Ключевые слова: брак, брачный партнер, мотивы вступления в брак.

The article deals with the typical traits of representatives of the Southern and Western regions of Ukraine in terms of students living in the south. A comparative analysis of psychological portraits drawn and a comparison of psychological portraits of the Southern Region with the profile of the individual subjects.

Keywords: dominant personality traits, the semantic space, profile of personality.

Аналіз причин розлучень показав, що невдачі у шлюбі багато у чому обумовлюють помилки у виборі партнера, тобто обранець або не має необхідних особистісних рис, або сукупність його психофізіологічних особливостей,

поглядів та інтересів не відповідає уявленням та проблемам того кого обирають. До того ж слід відмітити, що розчарування у шлюбі може наступити незалежно від того, що партнер має безліч самих позитивних якостей. Важливо, щоб чоловік та дружина «підходили» один одному за біологічними та моральними факторами, враховуючи різноманітні аспекти виховання, політичні, культурні, релігійні погляди, або ж щоб партнери терпляче відносились до особливостей один одного [2, 3].

Виявленню особливостей уявлень молоді про шлюб присвячені роботи А. Н. Волкової, Я. Л. Коломинського, Ю. Н. Олейника, Н. Н. Обозова, В. А. Терьохіна, Ю. Орлова, К. Вітека, В. С. Штифурака тощо [1].

Мета дослідження: вивчити та проаналізувати уявлення сучасної молоді про шлюбні відносини.

Для досягнення мети роботи важливо виконання наступних **завдань:**

1. Визначити особливості уявлень про шлюб у студентів, що мають різні характерологічні особливості.
2. Провести емпіричне дослідження залежності уявлень про шлюб від характерологічних особливостей особистості.

Для вирішення поставленої мети були використані наступні методики: опитувальник Т.Лірі, що дозволяє діагностувати характерологічні особливості досліджуваних; методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. В. Бойко, що дозволяє вивчити різні види емпатії; авторська анкета для вивчення особливостей уявлень студентів про шлюбного партнера; короткий орієнтовний тест, що діагностує рівень інтелектуального розвитку досліджуваних.

Теоретичний аналіз літератури дозволяє констатувати важливість формування адекватних шлюбно-сімейних уявлень юнаків і дівчат, що в свою чергу позначається на особливостях подружньої сумісності та адаптації до сімейного життя в майбутньому. Адекватні шлюбно-сімейні очікування формують більш конструктивний родинний мікроклімат у молодят.

Виходячи із аналізу доступних літературних джерел ми можемо говорити, що сучасні уявлення студентської молоді про шлюб носять доволі ідеалістичний

характер, особливо це стосується майбутнього шлюбного партнера, який відрізняється більш високими позитивними складовими порівняно із реально існуючими однолітками.

Також шлюбно-сімейні уявлення молоді характеризуються явною споживчою нереалістичністю, яка позначається на очікуванні більшої матеріальної вигоди від шлюбу, порівняно із попередніми дослідженнями радянського періоду.

Основними мотивами взяти шлюб у сучасної молоді залишаються почуття любові, відчуття підтримки та бажання мати власну родину або дитину. Це говорить про важливість емоційного компоненту подружнього життя.

Серед факторів, що сприяють сімейному благополуччю частіше, ніж у попередніх дослідженнях виокремлюються фактори матеріально-побутової сфери.

Ми спланували дослідження, що має на меті перевірку, отриманих в результаті теоретичного аналізу, даних.

В нашому дослідженні взяли участь 33 студентки третього курсу факультету психології, історії та соціології спеціальності «Психологія», віком 19-20 років. Серед них є жительки сільської місцевості та міста.

Серед 33 дівчат тільки 1 дівчина знаходиться у шлюбі, 7 дівчат перебувають у незареєстрованому шлюбі, а 25 – знаходяться у пошуку майбутнього партнера. Така особливість вибірки дозволяє вивчити саме уявлення про шлюб на етапі пошуку шлюбного партнера.

Найбільш інформативною, щодо уявлень про шлюб, в нашому дослідженні є авторська анкета. Згідно з результатами дослідження найбільш розповсюджені мотиви вступу до шлюбу у студентської молоді є:

Найбільш актуальними мотивами вступу до шлюбу у сучасних студенток є бажання мати родину й/або дитину та любов. При чому ці мотиви мають приблизно однаковий відсоток, тобто рівну значущість. Наступним за кількістю згадувань знаходиться мотив «духовна близькість», що має лише 11,4%. Такий мотив як матеріальний розрахунок у представленій вибірці не отримав жодного

відсотку. Такі результати ми можемо пояснити більшою важливістю емоційних переживань та бажанням мати певний соціальний статус в обраній вибірці.

Відповіді на питання «Що людині дає родина?» мають наступні результати.

Основна кількість опитуваних спирається на емоційний компонент шлюбу. Такі результати можуть відображати уявлення дівчат лише про емоційний ряд шлюбних відносин та нехтування інших функцій родини. Можливо такі результати пояснюються певною незрілістю студенток щодо уявлень про родинні відносини.

Узагальнений портрет шлюбного партнера має наступний вигляд.

Таблиця 1. – Найбільш бажані якості шлюбного партнера

Якості	Кількість	Відсоток
Гарний батько	12	34,3
Почуття гумору	12	34,3
Повага до мене	12	34,3
Розум	10	28,6
Працьовитий	10	28,6
Вміння розуміти	9	25,7

Ми бачимо, що на перший план виходять якості, що характеризують здебільшого емоційну сторону спілкування. Однак така характеристика як «гарний батько» - це досить несподіваний результат для цієї вікової категорії. Серед найбільш значущих якостей немає нагадувань про матеріальну забезпеченість та про сексуальні особливості чоловіків. У досліджуваній вибірці більш актуальними є психологічні характеристики. Вони також характеризують дещо незріле відношення до побудови шлюбно-сімейних відносин. Однак слід зазначити, що такі якості шлюбного партнера більш відповідають потребам, що їх задовольняють жінки у шлюбі. Також вказані ознаки більш важливі для побудови довготривалих відносин, що характеризує вибірку як спрямовану на серйозність шлюбних планів.

Основними факторами сімейного благополуччя є емоційні відносини між партнерами. У п'ятірку основних факторів входить фактор «спільні цінності», який характеризує ціннісну сторону подружнього життя. Такі результати також пояснюються жіночою аудиторією, де здебільшого домінують прагнення

реалізувати емоційну сторону шлюбного спілкування. В цьому також реалізується спрямованість дівчат на побудову довготривалих відносин у шлюбі.

Ми бачимо, що в обраній вибірці домінують емоційні характеристики подружнього життя. Напевно ці параметри є найбільш актуальними для цієї вибірки досліджуваних. Можна говорити про ідеалізацію шлюбного партнера та уявлень про шлюб, бо вони носять відбиток жіночих потреб бажаних для реалізації у шлюбі. Складність ситуації полягає в тому, що не враховані диференціальні психологічні відмінності між чоловіком та жінкою, що знаходять своє відображення навіть у потребах, що можуть бути задоволені у шлюбі.

Середні показники за тестом Т,Лірі виглядають наступним чином.

Рис. 1. – Узагальнений профіль особистості за тестом Т,Лірі.

Як бачимо із малюнка, здебільшого результати мають середні показники за шкалами, але шкала «владність» та «альтруїстичність» мають доволі високі значення. Це свідчить про те, що для вибірки характерна домінантна поведінка, схильність до керування іншими, прагнення до влади, при цьому високий рівень жертвності або самопожертви має дещо протилежний характер. Можливо припустити, що альтруїстичність носить маскувальний характер та використовується для того, щоб прикривати домінантні мотиви поведінки. Але таке припущення потребує додаткової перевірки.

Розбіг отриманих даних, за тестом інтелекту, від 11 одиниць до 37. Із отриманих результатів ми бачимо, що переважна кількість дівчат (57,5%) мають середній рівень інтелектуального розвитку, але 36,4% досліджуваних демонструють високі інтелектуальні здібності. Середній показник рівня інтелектуального розвитку – 22,5 бали. Це середній рівень інтелектуального розвитку, але межеве значення між середнім та високим рівнем. Тобто ми досліджували аудиторію із досить високим рівнем інтелектуального розвитку.

Рівень емпатії дозволяє виконувати так звану психотерапевтичну функцію родини. Вважається, що ця риса більш притаманна жінкам. Основні результати займають середній та низький рівень розвитку емпатійних здібностей. Високий рівень найбільш представлений у емоційному каналі емпатії та здатності до ідентифікації.

Таким чином досліджувані здебільшого характеризуються здатністю входити в емоційний резонанс з оточенням - співпереживати, приймати участь. Емоційна чуйність стає засобом входження в енергетичне поле партнера. Зрозуміти внутрішній світ іншої людини, прогнозувати його поведінку і ефективно впливати можливо тільки у разі, якщо сталося енергетичне підстроювання до партнера. Також демонструють вміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, постановки себе на місце партнера. В основі ідентифікації легкість, рухливість і гнучкість емоцій, здатність до наслідування.

Можливо ми отримали такі результати за рівнем емпатії ще й тому, що для майбутньої професії психолога емпатія є професійно важливою якістю і тому розвивається у процесі навчання.

При аналізі первинних результатів ми можемо зробити наступні висновки: отримані результати досить чітко характеризують описані в науковій літературі уявлення жінок про шлюбно-сімейні стосунки. Деякі дівчата демонструють певним чином «чоловічі» риси характеру: владність, домінантність, непохитність та інш., а також середні показники по основним каналам емпатійних здібностей.

Для виявлення залежності уявлень студенток про шлюб із особистісними характеристиками ми використали коефіцієнт кореляції Пірсона із рівнем

стандартної похибки $p < ,01$. Було отримано велику кількість значущих коефіцієнтів, але ми інтерпретуємо лише ті, що мають відношення до уявлень про шлюбно-сімейні відносини та до особистісних якостей досліджуваних.

Отримані результати ми можемо інтерпретувати наступним чином. Взаємозв'язок між раціональним каналом емпатії та шкалою «пасивна слухняність» свідчить про те, що чим більше людина демонструє конформність, невпевненість та сором'язливість тим нижче у неї здатність до спонтанного інтересу до іншого. Цей зв'язок цілком логічний, бо пояснює особливості поведінки сором'язливої невпевненої дівчини. Така людина більше сконцентрована на власних переживаннях й не звертає уваги на оточуючих.

Взаємозв'язок між шкалою «владність» та ідентифікацією відображає лідерські завдатки, прагнення до домінування, незалежність, здатність брати на себе відповідальність та водночас ставати на сторону іншого, демонструвати легкість, рухливість і гнучкість емоцій, здатність до наслідування. На основі цього ми можемо зробити висновок, що в обраній вибірці проективний механізм домінування, що заснований на здатності до ідентифікації.

Рівень інтелектуального розвитку пов'язаний із загальним рівнем емпатії та шкалою «пасивна слухняність». Таким чином, чим вищий коефіцієнт інтелекту тим нижче загальний рівень емпатійних здібностей та нижчий рівень конформізму. Тобто дівчата, що мають високий рівень інтелекту більш невпевнені у собі, сором'язливі та в меншій мірі здатні до емпатії. Ці результати можуть опосередковано свідчити про те, що жінкам із високим рівнем розвитку інтелекту більш притаманна невпевненість у собі та потребують сильної опори. Також дівчата із високим рівнем інтелектуального розвитку частіше обирають якість «відповідальність» серед бажаних характеристик шлюбного партнера. Це відображає домінантні очікування від майбутнього чоловіка.

Дівчата, що мають високі показники за шкалою «конвенціональність» та демонструють здібність до взаємодопомоги, товариськість, доброзичливість, уважність, готовність до співпраці частіше обирають серед основного мотиву вступу до шлюбу «любов» та в меншій мірі вказують на ознаку «мужність» серед

бажаних якостей шлюбного партнера. Це цілком логічний результат, бо дівчата, що спрямовані на емоційний бік спілкування та взаємодії віддають перевагу почуттям любові між подружжям, в яке вкладає уважність, ніжність та піклування.

Отриманий зв'язок між рівнем установок на емпатію та мотивом вступу до шлюбу «бажання мати дітей» пояснюється намаганням до особистих контактів, виявляти цікавість до іншої особистості, переконанням цікавитися переживаннями та проблем оточуючих. Такі якості поширюють діапазон емоційної чуйності та емпатичного сприйняття. Такі характеристики дуже гармонійно відповідають материнській ролі, до якої прагнуть дівчата у шлюбі. Тобто дівчата, які мають виражені установки, що допомагають емпатії, обирають основним мотивом створення сім'ї «бажання мати дітей». Цікаво, що ці дівчата рідше обирають таку характеристику шлюбного партнера як «сексуальність». Можливо такі показники говорять про більшу актуальність батьківських рис у партнера, ніж можливості сексуальної привабливості. В загалі-то сексуальна привабливість досить рідко відзначалася дівчатами як основна риса майбутнього шлюбного партнера.

Взаємозв'язок між проникаючою здатністю до емпатії та мотивом «несамотня» пояснюється тим, що жінка для якої важливо створювати атмосферу відкритості, довіри, задушевності, розслаблення партнера не орієнтується на мотив «несамотня». Для жінок такого типу найбільш важливим є емоційне наповнення шлюбних відносин, а не формальна сторона взаємодії між чоловіком та жінкою. Це досить логічне кореляційне поєднання. Також проникаюча здатність до емпатії не пов'язана із такою функцією родини як «залежність» - емоційне наповнення відносин атмосферою довіри не може слугувати основою для залежності у відносинах. Описані характеристики відносин несуть у собі зріле сприйняття партнерства, а залежність – це інфантильне переживання близьких стосунків. Тобто жінка, яка має високий рівень проникаючої здатності до емпатії здатна формувати більш зрілі відносини з чоловіком.

Досить цікавий взаємозв'язок отриманий між таким вибором основного мотиву укладання шлюбу як «любов», основною функцією родини «опора» та «розумом» майбутнього шлюбного партнера. Дівчата, які орієнтуються на почуття як основний мотив укладання шлюбу частіше намагаються звертати увагу на розумність майбутнього шлюбного партнера та шукають у родинних відносинах певної «опори» для себе.

Серед факторів сімейного благополуччя кореляційні взаємозв'язки отримали «здоров'я» (із установками на емпатію) та «впевненість у почуттях» (із проникаючої здатністю до емпатії). Такі результати свідчать про те, що жінки із високим рівнем проникаючої здатності до емпатії та позитивними установками на емпатію рідше обирають серед факторів сімейного благополуччя «здоров'я» та «впевненість у почуттях». Це досить цікаве поєднання, яке, на нашу думку, не може бути однозначно проінтерпретоване.

Для одного з найбільш значущого мотиву вступу до шлюбу ми побудували кореляційний граф.

Як бачимо із рисунка 1, дівчата, які обирають основним мотивом для створення родини почуття любові частіше належать до конвенціонального типу (демонструють готовність до співпраці, прагнуть бути гнучкими в ім'я спільних інтересів, енергійними, ініціативними, дуже орієнтовані на позитивну оцінку і соціальне схвалення), орієнтовані на відчуття опори у родині, частіше орієнтуються на характеристику «розум» у партнера та рідше обирають характеристику «мужність». Це цілком логічне поєднання. Дівчата, що демонструють традиційно жіночий стиль поведінки, потребують від чоловіка відчуття опори та впевненості у розумному підході до вирішення проблем. Дівчата, що мають більш домінуючий стиль поведінки обирають інші мотиви для вступу до шлюбу.

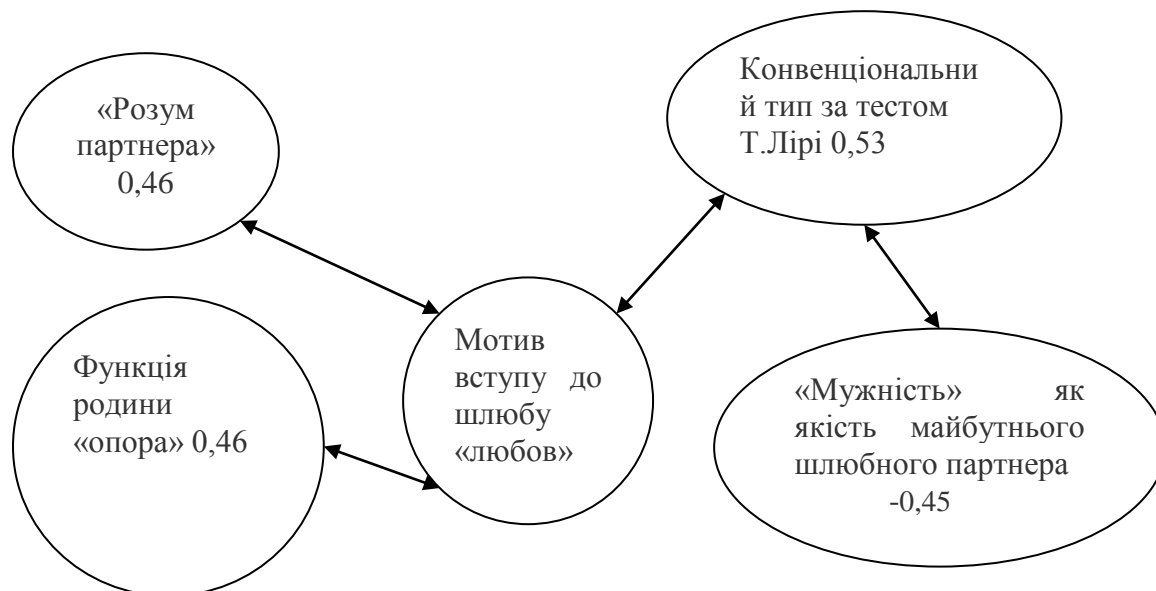

Рис. 1. – Взаємозв'язки поняття «любов» як основного мотиву вступу до шлюбу

Для інших мотивів ми отримали наступні взаємозв'язки.

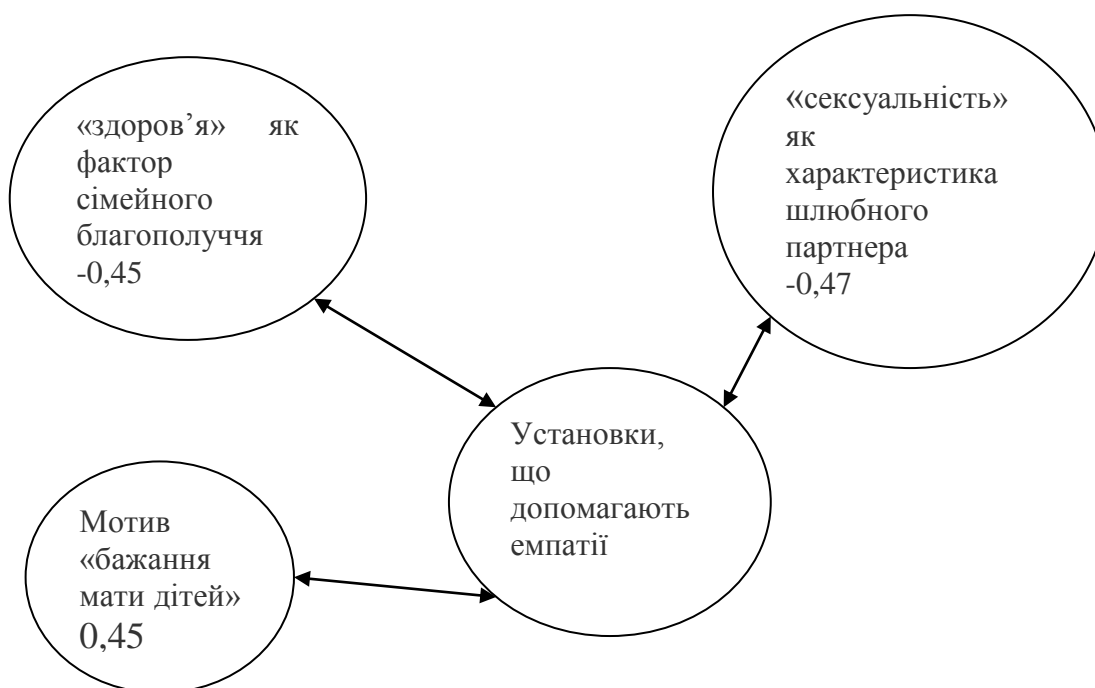

Рис. 2. – Взаємозв'язки мотиву «Бажання мати дітей» із іншими параметрами

Як бачимо із малюнка 2, дівчата, які основним мотивом вступу у шлюб обирають бажання мати дітей демонструють високий рівень установок, що допомагають емпатії, що в свою чергу приводить до відкидання такої

характеристики шлюбного партнера як «сексуальність» та такого фактора сімейного благополуччя як «здоров'я».

Спираючись на результати емпіричного дослідження ми можемо зробити наступні **висновки**:

Основними мотивами укладання шлюбу у сучасної студентської молоді є бажання мати свою родину та бажання мати дітей. Така категорія як любов займає третє місце. Таким чином бачимо, що мотив «любов» витісняється іншими соціальними мотивами. Однак мотиви матеріально-побутового плану взагалі не відзначені.

Серед основних функцій родини виокремлюються емоційні компоненти шлюбного спілкування (підтримка, щастя, любов), що свідчить про ідеалістичні уявлення та односторонній характер сприйняття функцій родини.

Образ майбутнього шлюбного партнера відрізняється батьківською спрямованістю. Така особливість логічно поєднується із основними виокремленими шлюбними мотивами. Також слід відмітити, що майбутній шлюбний партнер вирізняється достатньою реальністю уявлення та певною емоційною спрямованістю. Виходячи з того, що загальний розумовий розвиток дівчат та прагнення домінування досить високі, то й шлюбний партнер характеризується як розумний та працьовитий.

Факторами сімейного благополуччя, з точки зору сучасної молоді є емоційний компонент шлюбного спілкування (довіра, повага, любов), інші фактори зовсім не розглядаються. Це свідчить про незрілі уявлення про майбутнє сімейне життя.

В результаті кореляційного аналізу виокремлені взаємозв'язки між уявленнями дівчат про шлюб та певними особистісними характеристиками (намагання до співпраці та співдружності, розумовий розвиток, рівень розвитку емпатії)

Література:

1. Андреева Т. В. Психология современной семьи. Монография. – СПб.: Речь, 2005.

2. Дружинин В.Н. Психология семьи. – М.: Деловая книга, 2000.
3. Калинина Р. Р. Введение в психологию семейных отношений. / Р. Р. Калинина. – СПб. : Речь, 2008. – 56 – 74 с.